

Strategia- ja ohjausyksikön johtaja
Tiina Snellman
SM/Pelastusosasto

Eduskunnan hallintovaliokunta

Asia: HE 109/2024 vp Hallituksen esitys eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2025

<https://www.eduskunta.fi/pdf/HE+109/2024>

Aika: keskiviikko 9.10.2024 klo 11.15

Paikka: turvatalo, Eduskuntatalo

Teema: Sisäinen turvallisuus, ml. hyvinvointialueiden pelastustoimen rahoitus

Yleistä

Hallitus näkee pelastustoimen ja hätäkeskuksen keskeisinä sisäisen turvallisuuden palveluina, joilla on tärkeä rooli myös vakavissa normaaliolojen häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa. Luvun 26.30 (Pelastustoimi ja hätäkeskustoiminta) käyttötarkoitus on varmistaa pelastustoimen ja Hätäkeskuslaitoksen resurssit, millä turvataan yhteiskunnan turvallisuus, varaudutaan kriiseihin ja onnettomuuksiin sekä vastataan hätätilanteisiin.

Vuoden 2025 talousarvioesityksessä on Pelastustoimi ja hätäkeskustoiminnan lukuun ehdotetaan yhteensä 102,1 milj. euroa, mikä jakaantuu momenteille seuraavasti:

- Pelastustoimen 26.30.01 momentille 2,4 milj. euroa
- Hätäkeskuslaitoksen 26.30.02 momentille 74,2 milj. euroa
- Pelastusopiston 26.30.03 momentille 21,5 milj. euroa
- Erityismenot 26.30.20 momentille 4,0 milj. euroa

Pelastustoimi ja hätäkeskustoiminta

Hallitusohjelmassa todetaan, että laadukkaat pelastustoimen palvelut turvataan koko maassa, tarvittavat toimet pelastajapulan korjaamiseksi toimeenpannaan, pelastusalan veto- ja pitovoimasta huolehditaan, pelastajien koulutusmäärää lisätään ja pelastajakoulutusta kehitetään. Hätäkeskuslaitoksen resurssit varmistetaan ja sen toimintaa kehitetään.

Pelastajakoulutettavien määrää nostetaan eläkepoistumaa ja toimintavalmiuden parantamista vastaavasti siten, että yhteensä noin 2300 pelastajan koulutustavoite saavutettaisiin vuonna 2032. Pelastusopiston osuus rahoituksesta on 3,4 milj. euroa ja pelastuskoulun osuus 2,0 milj. euroa vuonna 2025. Lisäksi esitettiin hallituksen budjettiriihessä yhteensä 1,0 milj. euron kohdennus Pelastusopistolle ja Helsingin pelastuskoululle koulutuskäyttöön tarkoitettujen materiaalihankintojen rahoittamiseksi. Pelastajien määrän lisätarve ja eläkepoistuma on otettu huomioon pelastajakoulutuksen suunnittelussa.

Sisäministeriö kehittää pelastustoimen valtakunnallisten strategisten tavoitteiden mukaisesti kansallisesti yhtenäisiä ja keskitettyjä tietojärjestelmäpalveluita. Tämä tehostaa pelastustoimen tehtävien hoitamista ja viranomaisyhteistyötä sekä mahdollistaa yhdenmukaiset digitaaliset palvelut ja sähköisen asioinnin asiakkaille. Näillä kehittämistoimilla vastataan hallitusohjelman tavoitteisiin parantaa julkisten palveluiden laatua, tehokkuutta ja saatavuutta sekä pelastustoimen järjestelmän kehittämiseen ja vahvistamiseen.

Valtiovarainministeriö on myöntänyt sisäministeriölle 10,8 miljoonaa euroa tuottavuusrahoitusta pelastustoimen digitaalisten palveluiden hankkeeseen vuosille 2024-2028. Hankkeen tavoitteena on kehittää pelastustoimeen yhtenäiset onnettomuuksien ehkäisyn tietojärjestelmäpalvelut ja digitaaliset asiakaspalvelut sekä mahdollistaa automaattinen tiedolla johtaminen. Lisäksi sisäministeriöllä on valtiovarainministeriön myöntämää erillisrahoitusta, jolla voidaan kehittää edellisten lisäksi pelastustoimen ja väestönsuojelun tietojärjestelmäpalveluita sekä tiedolla johtamisen palveluita.

Kipukohdat

Sisäministeriöllä ei ole pysyvää rahoitusta pelastustoimen kansallisten järjestelmien ylläpito- ja kehittämiskustannuksiin. Pysyvän rahoituksen puute vaarantaa pelastustoimen valtakunnallisten strategisten tavoitteiden ja hallitusohjelman tavoitteiden toteutumisen, estää osaltaan toiminnan kehittämisen sekä hidastaa tuottavuuden parantamista.

Hallitusohjelman mukaan väestönsuojelua vahvistetaan mm. uudistamalla väestönsuojeluun varautumista koskeva sääntely ja kehittämällä väestönsuojelutyön organisointia. Pelastusosasto on tehnyt väestönsuojeluun varautumista ja pelastustoimen valmiutta koskevaa toiminnallista ohjausta ja valmiussuunnittelua virkamiestyönä. Väestönsuojelun kuntoon saattaminen ei ole kuitenkaan mahdollista ilman lisämäärärahoitusta vuosille 2025-2028.

Hätäkeskuslaitoksen päivystyshenkilöstön HTV-taso on jäänyt alle tavoitetason, koska henkilöstön poistuma on arvioitu liian pieneksi ja hätäkeskuspäivystäjän koulutusmäärät eivät ole riittäneet kattamaan vajausta. Hätäkeskuslaitoksen ict-hankkeet eivät ole edenneet suunnitelmien mukaisesti. Hankkeiden viivästyminen ja HTV-määrän vaje kasvatavat huomattavasti Hätäkeskuslaitoksen siirtyvää määrärahaa vuodelle 2025. Toimitilamenoihin kohdistuu kovia kustannusten korotuspaineita, koska kiinteistöjen korjausvelka kasvaa.

Valmisteilla olevat SM:n hallinnonalan tuottavuustoimet haastavat Pelastusopiston toimintaa ja tavoitteita. Pelastajakoulutettavamäärien lisäyksen priorisointi pakottaa Pelastusopiston vähentämään muita pelastustoimen ammattihenkilöstön tutkintomääriä sekä sopimushenkilöstön koulutusta. Suunnittelukaudella ei kyetä toteuttamaan kaikkia suunniteltuja alipäällystön eikä pelastusalan päällystötutkinnon sisäänottoja. Kaksikielinen hätäkeskuspäivystäjäkurssi järjestetään säännöllisesti joka kolmas vuosi. Hätäkeskuspäivystäjien koulutusmäärän lisäämistarve arvioidaan yhteistyössä Hätäkeskuslaitoksen kanssa.

Hyvinvointialueiden pelastustoimen rahoitus

Pelastuslaitokset vastaavat pelastuspalveluiden tuottamisesta hyvinvointialueilla ja siksi niiden rooli on merkittävä osana Suomen sisäistä turvallisuutta. Pelastustoimen palveluiden järjestäminen siirtyi hyvinvointialueiden vastuulle 1.1.2023.

Hyvinvointialueiden rahoituksesta annetun lain (617/2021) 4 §:n mukaan valtiovarainministeriö valmistelee yhteistoiminnassa hyvinvointialueen lakisääteisistä tehtävistä vastaavien ministeriöiden (sisäministeriö ja sosiaali- ja terveysministeriö) kanssa hyvinvointialueen lakisääteisten tehtävien muutosten vaikutukset valtion rahoituksen perusteisiin osana valtion talousarvion valmistelua.

Hyvinvointialueiden määrärahat on varattu valtiovarainministeriön pääluokan momentille 28.89.31
Hyvinvointialueiden ja HUS –yhtymän sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen rahoitus.

Hyvinvointialueiden vuoden 2025 laskennallisen rahoituksen pohjana on 27.6.2024 päivitetty vuoden 2024 laskennallisen rahoituksen taso, joka on yhteensä n. 24,2 miljardia euroa. Rahoitus on korotettu rahoituslain mukaisen palvelutarpeen kasvuarvion (n. 241 miljoonaa euroa) ja hyvinvointialueiden hintaindeksin syksyn 2024 ennusteen (3,00%) mukaisen kustannustason muutoksen (n. 733 miljoonaa euroa) perusteella vuoden 2025 tasolle. Vuoden 2025 rahoituksessa on otettu huomioon valtion vuoden 2025 talousarvioesityksen mukaiset toimenpiteet vuodelle 2025. Vuoden 2025 rahoitukseen on lisätty hyvinvointialueiden vuoden 2023 tilinpäätöstietojen perusteella laskettu vuoden 2025 jälkikäteistarkistus (n. 1,41 miljardia euroa).

Pelastustoimen laskennallinen rahoitus vuodelle 2025 on tästä kokonaisuudesta yhteensä 580,5 miljoonaa euroa, joka on 13,6 prosenttia vuoden 2024 rahoitusta enemmän. Pelastustoimen tehtävien rahoituksen pohjana on vuoden 2024 rahoituksen taso, joka korotetaan vuoden 2025 tasolle hintojen muutoksen perusteella (HVA-indeksi). Pelastustoimen laskennalliseen rahoitukseen on lisätty pelastustoimen osuus vuoden 2025 jälkikäteistarkistuksesta, n. 54 miljoonaa euroa. Pelastustoimen osalta ei ole lakisääteisten tehtävien muutoksia vuonna 2025.

Koko maan tasolla muodostettu rahoitus jaetaan alueille hyvinvointialueiden rahoitusmallin sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen määräytymistekijöiden perusteella. *Pelastustoimella on kolme rahoitusta alueille kohdentavaa kriteeriä: asukasluku (65 %), asukastiheys (5 %) ja riskitekijät (30 %).*

Pelastustoimen laskennallinen rahoitus kasvaa euromääräisesti vuodesta 2024 lähes 70 miljoonaa euroa vuoteen 2025. Vuoden 2025 rahoituksen jälkikäteistarkistuksessa huomioitava vuoden 2023 kustannusten kasvu perustuu pelastustoimessa pääosin hyvinvointialueuudistuksen esille tuomiin piilokustannuksiin (mm. tukipalvelut ja ICT-kulut), mutta myös uudistuksen myötä nousseisiin vuokra- ja henkilöstökuluihin. Lisäksi rahoituksen pohjassa huomioitavassa kustannustasossa näkyy yleinen hintojen nousu.

Kipukohdat

Hyvinvointialueiden talous on käynnistynyt merkittävästi alijäämäisenä. Koska vuosien 2023–2026 välisenä aikana kertyneet alijäämät tulee kattaa vuoden 2026 loppuun mennessä, on hyvinvointialueiden alijäämäinen taloustilanne haaste myös pelastustoimen palvelutason ylläpitämiselle ja parantamiselle.

Hyvinvointialueet ovat laatineet toimintansa alijäämien kattamiseksi ja kustannustehokkuuden parantamiseksi muutosohjelmia. Pelastustoimen tehostamisessa painottuu toiminnan tuottavuuden parantaminen, eläköityvien virkojen täyttämättä jättäminen, ostojen vähentäminen sekä tilojen, vuokrien ja palveluverkon tarkastelu. Myös uusien pelastajavirkojen perustaminen tulee olemaan haastavaa erityisesti vuosina 2025 ja 2026. Vuoden 2024 säästötavoite pelastustoimille on noin 15 miljoonaa euroa, joka on 3 prosenttia pelastustoimen laskennallisesta rahoituksesta. Alueilla laaditaan parhaillaan vuoden 2025 talousarvioita ja tarkempia säästötavoitteita.